

УДК 373.5:(37.025.7+37.04)

РОЛЬ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОЗВИТКУ КРЕАТИВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ В УМОВАХ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Чорноус Оксана Володимирівна

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник
відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України,
м. Київ, Україна,
chornousok@gmail.com
ORCID ID: 0000-0003-4644-6051*

Анотація. Стаття присвячена аналізу дидактичних особливостей застосування мультимедійних презентацій в процесі реалізації сучасних педагогічних технологій, зокрема педагогічних технологій з розвитку креативності та критичного мислення старшокласників в умовах профільного навчання. У статті подано характеристику методів та прийомів на основі використання мультимедійної складової таких, як: групово дискусія, ігрові методи, «акваріум» – майстерні; «алгоритм-лабіринт» – метод завдань; брифінг-групи – метод інцидентів; «папка з вхідними документами» – метод кейсів; прийом кластер, фішбоун.

Ключові слова: мультимедійні технології, профільне навчання, педагогічні технології.

Вхід України до європейського освітнього і наукового простору супроводжується зростанням вимог до основних якостей необхідних для професійного самовизначення особистості, як гаранта конкурентоспроможності на ринку праці та покращення економічних досягнень. Такими якостями в першу чергу є креативність та творчий потенціал як цілісна якість людини, яка є соціальною за своєю сутністю і виникає в процесі соціалізації та проявляється у творчій активності людини. Креативною особистістю називають особистість, яка має внутрішні передумови для творчої діяльності, особистісні утворення, специфіку інтелектуальної сфери, нейрофізіологічні задатки, що зумовлюють її творчу активність, тобто нестимульовану ззовні пошукову та перетворювальну діяльність. В умовах профільного навчання підготовленість до стабільної творчої праці старшокласників спирається на творчу активність свідомості, яка є спрямованою на пізнання та перетворення світу. Значну роль у підвищенні творчої активності учнів відіграють мультимедійні освітні технології.

Проблемі застосування мультимедійних технологій навчання присвячено роботи В. Ю. Бикова, М. І. Жалдака, Ю. О. Жука, О. І. Іваницького, В. Г. Петрука, Ю. А. Пасічника (інформатична компетентність та технології навчання); А. М. Гуржія, Л. А. Карташової, В. В. Лапінського, Ю. І. Машбиця, Н. В. Морзе, С. А. Ракова, Ю. С. Рамського, В. І. Сумського (принципи використання інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі); В. Ф. Заболотного, Н. С. Пуришевої, В. О. Ільїна, П. І. Самойленка (використання мультимедіа-візуалізації презентаційного характеру, організація мультимедійних лекцій).

Проте дослідженню дидактичних особливостей мультимедійної складової педагогічних технологій профільного навчання приділено уваги недостатньо.

Мета даної статті полягає у висвітленні даних аспектів та розгляду конкретних практичних прикладів застосування мультимедійних візуалізацій в складі педагогічної технології з розвитку творчості та критичного мислення старшокласників.

Серед сучасних позицій науковців щодо природи творчості виділяють два підходи. Перший підхід розглядає творчість як діяльність спрямовану на створення нових суспільно значущих цінностей; основну увагу приділяють критеріям об'єктивної новизни й оригінальності продуктів творчої діяльності. Другий підхід пов'язує творчість із самореалізацією людини, з розвитком мотивації її творчої діяльності. Основною та центром творчості є сама особистість, суб'єкт, без якого неможлива творча діяльність. У загальній структурі творчої діяльності як системи можна виділити кілька основних підсистем: процес творчої діяльності; продукт творчої діяльності; особистість творця; середовище; умови, в яких проходить творчість. У процесі формування креативності старшокласників було встановлено, що великий вплив на творчість справляють здібності помічати та формулювати альтернативні ідеї та варіанти рішень проблеми, проявляти фантазію, вміння ставити запитання, уникати спрощених формулювань. Успішність самореалізації особистості у професійно орієнтованій навчальній діяльності залежить передусім від уміння досконало володіти прийомами продуктивних технологій, реалізації функціональних обов'язків, наявності комплексу знань, умінь, навичок, мотивації досягнення, саморегуляції, особистісної ініціативи, професійно орієнтованої комунікабельності. Значну роль у забезпеченні процесу формування цих якостей можуть відігравати мультимедійні технології навчання [1; 2; 3; 4].

Мультимедійний візуально-звуковий образ – це демонстраційна комп'ютерна модель, яка є заміником оригіналу (об'єкта, поняття, процесу, явища), відо-

бражає його важливі властивості, слугує для передачі знань про оригінал, пізнання його структури, властивостей, особливостей тощо. Візуально-звуковий образ у контексті його конструювання включає два етапи – розробку прототипів візуальних образів і комп'ютерну реалізацію.

Мультимедіа-візуалізація передбачає реалізацію дидактичного потенціалу мультимедіа-технологій, які значною мірою сприяють забезпеченню єдності інваріантного та варіативного компонентів у процесі реалізації завдань профільного навчання.[1; 2; 4]. Передусім, вона забезпечує дотримання принципу наочності на якісно новому рівні завдяки єдності понятійного і чуттєвого, логічного і емоційного, конкретного і абстрактного під час навчання. Власне мультимедіа-наочність – це змодельована з навчальною метою інтерактивна композиція із мультимедіа-образів та гіпертексту. Основними її властивостями є: гнучкість, адаптивність до користувача, інтерактивність, когнітивність, інсценоване подання інформації, синтезоване середовище і головне – це його сучасність, яка підвищує інтерес старшокласників до такого виду діяльності, що є важливим у процесі метапредметного навчання. Переваги, пов'язані із застосуванням мультимедійних технологій в освітньому середовищі в умовах профільного навчання старшокласників, дають змогу підвищити ефективність як діяльності педагога, так і самих старшокласників за рахунок певних компонентів. Розрізняють такі компоненти мультимедіа-візуалізації: візуальний ряд, звуковий ряд, комп'ютерне відео.

Наразі уроки з використанням мультимедійних презентацій все ширше застосовуються в практиці, оскільки це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності. На етапі створення мультимедійної презентації необхідно враховувати наступні моменти: психологічні особливості учнів певного класу; цілі та результати навчання; структуру пізнавального простору; розташування учнів.

Так застосування мультимедійної складової в процесі реалізації тренінгу з розвитку креативності мислення дозволяє візуалізувати основні етапи формування та виділити ключові складові цього процесу, що дозволяє його зробити більш усвідомленим, системним та плановим. Так, наприклад, на презентацію можна винести такі структурні компоненти.

1. Вступ до тренінгу розвитку креативності (Поняття креативності. Цілі, принципи та розклад роботи тренінгової групи. Сучасні концепції креативності. Розвиток креативності як загальна творча особливість. Розвиток креативності у загальній структурі обдарованості.).

2. Прояви креативності (швидкість, гнучкість мислення, оригінальність мислення, уявлення, почуття гумору. Структурні рівні креативного процесу: логічний, дискурсивний, інтуїтивний.).

3. Етапи креативного процесу (постановка проблеми, інкубація ідей, інсайт, верифікація, перевірка, впровадження).

4. Розвиток творчого потенціалу.

5. Види креативності (образна креативність: по-

няття і розвиток; вербальна креативність: поняття і розвиток.).

Мультимедійна візуалізація ефективно забезпечує реалізацію різноманітних методів, прийомів і технік тренінгу, які можуть бути використані як на заняттях з інваріантних навчальних предметів, так і на курсах за вибором і спецкурсах. До них відносяться:

1) групова дискусія – спільне обговорення та аналіз проблемної ситуації, запитання або завдання (групова дискусія може бути структурованою, тобто керованою учителем за допомогою поставлених запитань або тем для обговорення, або неструктурованою, її процес залежить від учасників групового обговорення);

2) ігрові методи – (ділові ігри, рольові ігри, дидактичні, творчі, імітаційні, організаційно-діяльнісні);

3) розвиток соціальної перцепції – вербальні і невербальні методи.

У числі специфічних методів, використовуваних у тренінгу, розглядаються: «акваріум» – майстерні; «алгоритм-лабіринт» – метод завдань; брифінг-групи – метод інцидентів; «папка з вхідними документами» – метод кейсів; прийом кластер.

Кластер – прийом графічного моделювання інформації. Це карта понять, створена учнем за певною темою, яка робить наочними процеси мислення автора, при його заглибленні у пізнання і дослідження проблеми. Учень здійснює аналіз явища, розбиваючи ціле на складові характеристики, виявляючи головні якості і вторинні характеристики, цим самим намагаючись дати повну характеристику історичної події або явища. Кейс – це одночасно і вид завдання, і джерело інформації для його виконання.

Існують такі типи кейсів: кейс-випадок, кейс-вправа і кейс-ситуація: Кейс – проблемна ситуація, що вимагає відповіді і знаходження розв'язку. Розв'язання кейса може відбуватися як індивідуально, так і в складі групи. Основне завдання кейса – навчитися аналізувати інформацію, виявляти основні проблеми і знаходити шляхи розв'язання, формувати програму дій.

Ефективним у розвитку критичного мислення старшокласників також є такий прийом як фішбоун – метод вивчення, порівняння, дослідження. Автором є японський професор Кауро Ішікава. В процесі навчання прийом дозволяє «розділити» загальну проблемну тему на перелік причин і аргументів. Візуально (графічно) відтворення даного прийому виглядає як риб'ячий скелет, в голові якого записується проблема, верхній ряд кісток – фіксуються причини події, нижній – факти, аргументи, а у хвості розміщується висновок, що є результатом створеного графічного аналізу. Учень демонструє уміння визначати причинно-наслідкові зв'язки, логіку, обґрунтованість висновків. Прийом вимагає умінь аналітично працювати з текстами, формує критичне мислення.

Переваги, пов'язані із застосуванням мультимедійних технологій в процесі формування креативності старшокласників, дають змогу підвищити ефективність як діяльності педагога, так і самих старшокласників за рахунок їх технічних та дидактичних можли-

ностей, зокрема процесу візуалізації в мультимедійних презентаціях.

Література

1. Волинський В. П., Чорноус О. В., Якушина Т. В., Красовський О. С. Дидактичні основи створення аудіо-візуальних електронних засобів для середньої загальноосвітньої школи: монографія. Київ : Пед. думка, 2013. – 320 с.
2. Заболотний В. Ф. Впровадження мультимедіа під час вивчення методики навчання фізики / Педагогічні науки : зб. наук. праць. Херсон : Вид-во ХДУ, 2006. Вип. 43. С. 392–399.
3. Чорноус О., Трубачева С. Мультимедійна візуалізація у реалізації метапредметних технологій профільного навчання. Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць / за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 64–70.
4. Чорноус О. Мультимедійна візуалізація у реалізації метапредметних технологій профільного навчання. Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць / [за наук. ред. д-ра пед. наук Г. О. Васьківської]. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2017. С. 64–70.

References. Translation and transliteration

1. Volynsky V.P., Chornous O.V., Yakushina T.V., Krasovskii O.S. Didactic bases of creation of audio-visual electronic means for secondary school: monography. Kiev: Ped. Dumka, – 2013. – 320 p.
2. Zabolotniy V.F. Introduction of multimedia in the study of teaching methods of physics / Pedagogical sciences: Collection of scientific papers. Kherson : Publishing house of KSU, – 2006. Vol. 43. pp. 392–399.
3. Chornous O., Trubacheva S. Multimedia visualization in the realization of meta-object technologies of profile education. Didactics: Theory and Practice: Collection of scientific papers. Ed. Dr. Ped. Sciences of G.O. Vaskovskaya. Kyiv: house of the NPU named after M.P. Drahomanov, 2017. pp. 64-70.
4. Chornous O. Multimedia visualization in the implementation of meta-object technologies of profile education. Didactics: Theory and Practice: Sb. sciences works / [scient. ed. by Dr. Ped. Sciences of G. O. Vaskivska]. Kiev: View of the NPP named after M.P. Drahomanov, 2017. pp. 64 -70.

РОЛЬ МУЛЬТИМЕДИЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В РАЗВИТІИ КРЕАТИВНОСТІ СТАРШЕКЛАСНИКОВ В УСЛОВІЯХ ПРОФІЛЬНОГО ОБУЧЕННЯ

Чорноус Оксана Владимировна

*кандидат педагогических наук, старший научный сотрудник отдела дидактики
Института педагогики НАПН Украины, г.Київ, Украина
chornousok@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-4644-6051*

Аннотация. Статья посвящена анализу дидактических особенностей применения мультимедийных презентаций в процессе реализации педагогических технологий, в частности: педагогических технологий по развитию креативности и критического мышления старшеклассников в условиях профильного обучения. В статье подана характеристика методов и приемов на основе использования мультимедийной составляющей таких, как : групповая дискуссия, игровые методы, "аквариум" - мастерские; "алгоритм-лабиринт" - метод заданий; группы брифинга - метод инцидентов; "папка со входными документами" - метод кейсов; прием кластер, фишбоун.

Ключевые слова: мультимедийные технологии, профильное обучение, педагогические технологии .

A ROLE OF MULTIMEDIA TECHNOLOGIES IS IN DEVELOPMENT OF CREATIVITY OF SENIOR PUPILS IN THE CONDITIONS OF PROFILE STUDIES

Chornous Oksana Volodimirivna

*Ph.D., senior researcher, Department of didactics
Institute of pedagogy of NAPS of Ukraine, Kyiv, Ukraine ,
chornousok@gmail.com,
ORCID ID: 0000-0003-4644-6051*

Annotation. The article is devoted to the analysis of didactics features of application of multimedia presentations in the process of realization of modern pedagogical technologies in particular pedagogical to technology from development of creativity and critical thinking of senior pupils in the conditions of profile studies. The article is analyzed the methods and receptions is given on the basis of the use of multimedia constituent of such, as: .a group discussion, playing methods, "aquarium", is workshops; a "algorithm-labyrinth" is a method of tasks; groups of briefing are a method of incidents; a "folder with entrance documents" is a method of cases; a reception is a cluster, fishbone.

Keywords: multimedia technologies, profile studies, pedagogical technologies .

